



บทส่งท้าย

นี่คืองานสังคมสงเคราะห์

ดร.โสภณ พรโชคชัย

ประธานกรรมการ มูลนิธิประเมินค่าทรัพย์สินแห่งประเทศไทย
สังคมสงเคราะห์ 2519-2522

แปลกจริงๆ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ที่ก่อตั้งเป็นลำดับที่ 5 ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ต่อจากนิติศาสตร์ พาณิชยศาสตร์ รัฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์) เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2497 (54 ปีมาแล้ว - นับถึงปี 2550) กลับยังไม่เป็นที่รู้จักในสังคม และคำว่า “สังคมสงเคราะห์” กลับกลายเป็นคำที่บุคคลอื่นนำไปใช้จนแพร่ไปหมด ยิ่งกว่านั้น คณะที่โผล่มาทีหลัง และเคยเป็นส่วนหนึ่งของคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์เดิม คือสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา และวารสารศาสตร์กลับเป็นที่รู้จักและเข้าใจได้อย่างถูกต้องในสังคมไทย

ในเชิงประวัติศาสตร์ ในยุคสมัยสุดท้ายของจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้น ประเทศไทยได้รับเอาวิชาการและวิชาชีพมาตรฐานมากมายเข้ามาเพื่อการพัฒนาประเทศกันขนานใหญ่ ถ้าดูภาพยนตร์เรื่อง “โหมโรง” แม้แต่นักดนตรี ทางราชการยังออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ (License) เรื่องนี้ฟังเผินๆ อาจน่าขัน แต่หากมองในแง่ดี นี่แสดงให้เห็นชัดว่า รัฐบาลในสมัยนั้นพยายามสร้างมาตรฐานการบริการให้เกิดขึ้นในสังคมไทย

และอาจด้วยการเปลี่ยนชื่ออำนาจใหม่หลังรัฐประหาร พ.ศ.2500 ลึ่งที่จอมพล ป. ได้ทำให้มากมายจึงแทบไม่ได้รับสานต่อ และสิ่งหนึ่งอาจเป็นคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ของเรา “สังคมสงเคราะห์” จึงกลายเป็นการแจกข้าว แจกของ โดยสังคมไม่เห็นบทบาทการแก้ไขเยียวยาในเชิงลึก หรือบทบาทในการพัฒนา ป้องกันปัญหา ฯลฯ แต่อย่างใด



สังคมไม่ทราบว่าเป็นสังคมสังเคราะห์หมายถึง “วิชาชีพที่มุ่งส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงสังคม แก้ปัญหาความสัมพันธ์ของคน และช่วยให้คนสามารถช่วยตนเองได้ สังคมสังเคราะห์ช่วยเชื่อมระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมโดยรอบ โดยอาศัยทฤษฎีด้านความสัมพันธ์ของคนและระบบสังคม รากฐานสำคัญของสังคมสังเคราะห์ ก็คือหลักสิทธิมนุษยชนและหลักความยุติธรรมในสังคม” นี้คือคำจำกัดความสากลของ IFSW: International Federation of Social Workers (ifsa.org)

ฟังดูคำจำกัดความอาจคล้ายการดีซุ่ม แต่ไม่ใช่แน่นอน นี่คือการมองแบบองค์รวม แบบไม่แยกส่วนต่างหาก ตัวอย่างคณะศิลปศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ ทุกคณะมีการเรียนการสอนที่หลากหลายกว่าคณะสังคมสังเคราะห์ศาสตร์ด้วยซ้ำไป แต่สังคมก็ยังเข้าใจได้ว่าคณะเหล่านี้สอนอะไรบ้าง แล้วเช่นนี้ทำไมเราจะเข้าใจสังคมสังเคราะห์ให้ชัดเจนไม่ได้

สังคมสังเคราะห์ในรูปแบบการต่างๆ ยังคงกล่าวถึงการปฏิสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมโดยรอบ หน้าที่สำคัญของสังคมสังเคราะห์ก็คือการช่วยเหลือคนให้สามารถช่วยตนเองได้เต็มศักยภาพ ทำให้ชีวิตดีขึ้นและป้องกันการทำหน้าที่ผิดปกติของคน สังคมสังเคราะห์ยังเป็นตัวนำการเปลี่ยนแปลงที่ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์

สังคมสังเคราะห์พัฒนามาจากอุดมคติประชาธิปไตยและมนุษยธรรม สังคมสังเคราะห์คือความเคารพในความเท่าเทียม คุณค่า ศักดิ์ศรีของความเป็นคน สังคมสังเคราะห์มุ่งที่การเติมเต็มความต้องการจำเป็นของคนและพัฒนาศักยภาพของคนไปด้วยกัน

วิธีการทางสังคมสังเคราะห์ มาจากชุดความรู้เชิงประจักษ์จากผลของการศึกษาวิจัยและการประเมินผลจากการปฏิบัติอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ วิชาชีพนี้ใช้ทฤษฎีการพัฒนาและพฤติกรรมมนุษย์และทฤษฎีระบบสังคมในการวิเคราะห์สถานการณ์ที่ซับซ้อนต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของบุคคล กลุ่ม องค์กร สังคมหรือวัฒนธรรมแบบเป็นองค์รวม สังคมสังเคราะห์มุ่งตอบสนองทั้งต่อวิกฤติและเหตุฉุกเฉิน



เงินเฉพาะหน้าและการเยียวยา-พัฒนาสังคมในระยะยาว วิชาชีพนี้ใช้ทั้งทักษะ เทคนิคและกิจกรรมอย่างผสมผสาน และมุ่งแก้ปัญหาบุคคล รวมถึงสังคมในเชิงนโยบาย แผนและการพัฒนาอีกด้วย

ในต่างประเทศ นักสังคมสงเคราะห์ได้รับการยอมรับว่าเป็นวิชาชีพหนึ่ง เช่นเดียวกับวิชาชีพแพทย์ พยาบาล สถาปนิก วิศวกร นักสังคมสงเคราะห์ต้องผ่านการสอบรับใบอนุญาต และไม่ใช้สอบครั้งเดียวแบบแพทย์ในประเทศไทย แต่ต้องมีการนับชั่วโมงการพัฒนาความรู้ต่อเนื่อง (CPD: Continuing Professional Development Program) และต่อไปใบอนุญาตเป็นระยะๆ อีกด้วย ในโรงพยาบาล ศูนย์เยาวชน สถานศึกษา ทัศนสถาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น NGO ฯลฯ ล้วนมีนักสังคมสงเคราะห์ประจำการอยู่

สมาคมสังคมสงเคราะห์นานาชาติมีทั้ง International Federation of Social Workers (ifsw.org) และ International Association of Schools of Social Work (iassw-aiets.org) นอกจากนี้ยังมีสมาคมแยกสาขาการทำงาน ในแต่ละประเทศยังมีสมาคมระดับชาติ ระดับภาค นอกจากนี้ยังมี Board ที่ควบคุมและออกใบอนุญาตวิชาชีพอีกด้วย

การที่วิชาชีพได้รับการสถาปนาและได้รับการพัฒนาให้รุ่งเรืองในประเทศหนึ่งๆ นั้น ถือเป็นปรากฏการณ์อารยะที่ชี้ว่า ประเทศนั้นมุ่งใส่ใจในสวัสดิการสังคม ศักดิ์ศรีของความเป็นคน ความเท่าเทียมกันและความยุติธรรมในสังคมอย่างแท้จริง การเติบโตของวิชาชีพจะเป็นหลักประกันของการบริการที่ดีต่อประชาชนโดยตรง และเป็นหลักประกันของการมุ่งนำพาประเทศชาติให้รุ่งเรืองในอนาคต

การที่ประเทศไทยไม่ได้ส่งเสริม พัฒนาหรือควบคุมวิชาชีพนี้ให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชน ย่อมเป็นสิ่งที่น่าอนาถ การที่บัณฑิตวิชาชีพนี้อาจได้รับการปฏิบัติที่ต่ำกว่าหรือเสียเปรียบวิชาชีพอื่นนั้น ยังถือเป็นเรื่องเล็กน้อยเขาก็แค่ทุกข์ใจแต่ก็ยังสามารถเลี้ยงชีพได้ แต่การที่ประชาชนส่วนใหญ่ขาดการเยียวยาและพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมมาโดยตลอดระยะที่เราไม่พยายามตระหนักถึงวิชาชีพนี้ต่างหาก ที่ถือเป็นบาปมหันต์นัก



หลังจากที่ท่านได้อ่านหนังสือเล่มนี้แล้ว ท่านคงเข้าใจวิชาชีพมากขึ้น ในฐานะที่ท่านเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ท่านย่อมมีส่วนในการช่วยพัฒนา ส่งเสริม ตรวจสอบและประเมินค่าวิชาชีพนี้ให้เจริญยิ่งขึ้น ไม่ใช่เพื่อผู้ คนทำงานในวิชาชีพนี้เป็นสำคัญ แต่เพื่อผลประโยชน์ของสังคมเป็นหลัก ผมในฐานะบรรณาธิการ จึงใคร่ขอความกรุณาทุกท่านทั้งในและนอกรวง การ สังคมสงเคราะห์ ได้โปรดให้ความเข้าใจและช่วยพัฒนาวิชาชีพนี้ด้วย

อย่างไรก็ตามวิชาชีพนี้จะไปได้ด้วยดีหรือไม่ก็ต้องอาศัยคนภายใน เอง เสมือนดอกไม้ จะบานต้องเบ่งบานเอง ไม่มีใครสามารถแกะให้ บานได้ (คำคมของคุณยายของผมซึ่งมาจากประเทศจีนเล่าให้ฟัง) ถ้านักสังคมสงเคราะห์ ครูอาจารย์ตลอดจนนักศึกษาทางด้านนี้ไม่ช่วยกัน พัฒนา โอกาสที่สังคมจะยิ่งสับสนกับสังคมสงเคราะห์ก็จะมีมากขึ้น

บุคคลข้างต้นถือเป็นปัจจัยภายในที่ชี้ขาดอนาคตของวิชาชีพนี้ ส่วน กิจกรรมของ “คุณหญิง คุณนาย” การรุกรานของนักวิชาชีพอื่น หรือ การบิดเบือนของผู้ไม่ประสงค์ดี เป็นเพียงปัจจัยภายนอกเท่านั้น หาก ปัจจัยภายในมีศักดิ์ศรี มีศักยภาพ มีความเป็นตัวของตัวเอง มีความ เป็นประชาธิปไตย มีมนุษยธรรม มีความยุติธรรม เช่นที่เราถือเป็นคุณค่า ของงานสังคมสงเคราะห์แล้วไซ้ วิชาชีพนี้จะต้องพัฒนาใหม่เพื่อให้ เป็นประโยชน์ต่อสังคมไทยได้อย่างแน่นอน

ผมอยากบอกว่า ภาพลักษณ์ของความใจซื่อมือสะอาดในชีวิตราชการ จนเกษียณอายุ และความสำเร็จของบุคคลในวิชาชีพนี้ได้ตำแหน่งหรือ ยศถาบรรดาศักดิ์ใหญ่โตสูงส่งอื่น แม้อาจสร้างความภูมิใจแก่ตนเอง และวงศ์ตระกูลได้บ้าง แต่อาจไม่มีความหมายอย่างแท้จริง หากได้มา โดยที่ไม่เคยร่วมลงแรงสร้างสรรค์วิชาชีพอย่างจริงจัง ปล่อยปละละเลย จนวิชาชีพอันทรงคุณค่าที่ตนร่ำเรียนมานี้ พังทลายไปโดยที่ประชาชน ไม่ได้ประโยชน์

**มาร่วมกันสร้างสรรค์วิชาชีพนี้เพื่อสังคมไทยสักครั้ง จะเป็น
กุศลที่ยิ่งใหญ่ต่อประเทศชาติและประชาชนอย่างแท้จริง**